

**str.
6** **Desetnica HV-a Jelena
Vujić: Na obuci sam jela
zmije i mrave i izvukla
se iz živog pijeska**

PRIČA
TJEDNA

DESETNICA JELENA VUJIĆ (34) JEDNA JE OD SAMO 500 SPECIJALACA U SVIJETU OBUČENIH ZA PREŽIVLJAVANJE U NAJTEŽIM UVJETIMA

Ona je ponos Hrvatske vojske i prva Hrvatica koja je završila najekstremniju obuku preživljavanja S.E.R.E. koju u Washingtonu provode Američke zračne snage. Jelena je – stroj za preživljavanje

Jela sam zmije i mrave, u šumi sreća grizlija, izvukla se iz živog blata, a u pustinji kopala vlastiti grob

piše Srdan Hebar

Desetnica Jelena Vujić, svaka joj čast, prošla je u bazi Fairchild u Washingtonu, najzahtjevniju američku obuku za preživljavanje, šestomjesečni test granica ljudske izdržljivosti. Prva je Hrvatica s prestižnom titulom S.E.R.E. specijalista, koja se u Američkim zračnim snagama (USAF) provodi od kraja Drugoga svjetskog rata, a aktivnih vojnika s tom titulom ima samo pet stotina na planeti. Gotovo polovina najspremnijih vojnika koji krenu u tu zahtjevu obuku odustane, no 34-godišnja Osječanka – nije. Na obuci je, uz američke vojnike, bila jedini stranac. Preživljavanje, izbjegavanje, bijeg i izvlačenje njezina su specijalnost.

– Prošla sam sve faze obuke i tko kaže da je lako, laže. U ekstremnim uvjetima treba izvući živu glavu. I eto me, kapa je na glavi, a ona na ramenima – kaže desetnica Vujić, novi ponos Hrvatske vojske, instruktor i autoritet za preživljavanje u svim mogućim uvjetima.

Izvukla se iz živog blata, plutala na splavi satima nasred Tihog oceana, u šumi

susrela američkog grizlija, u pustinji kopala vlastiti grob, dane provodila na snijegu i ledu pa zatim u tropskoj prašumi tražila hranu kojom se neće otrovati, jela ono što je ulovila, zmije, mrave, koze, pila vodu u kojoj su se valjale krave... Hrvatska vojnica će se, u kojem se god osamljenom kutku svijeta nađe, snaći – bez ičega. Ona je stroj za preživljavanje.

– Imala sam nož, kompas, kartu, sjekiru, nešto prve pomoći i – kremen za paljenje vatre. I to je to. Dalje je sve bilo na meni i mojem timu. Bilo da smo u pustinji, na oceanu, u šumi, planini, prašumi, na snijegu, sama danima na obali, bez pitke vode i ikakve hrane. Da ne govorim o tome da sa sobom nisam imala ni pribor za jelo, sve sam od drva koje sam pronašla u prirodi morala sama izraditi – govori desetnica.

Za čitatelje Nedjeljnog Večernjeg ispričala je, kao naš autoritet za preživljavanje, kako se, i mi čitatelji, možemo snaći u nezavidnim situacijama koje su gore nego iz noćne more.

– S.E.R.E. je jedna od najtežih obuka koje vojnici mogu proći. Tamo odlaze najbolji i najspremniji, a završavaju je naj-

uporniji. Ne svi... Bila sam gladna, žedna, sve me boljelo, danima nisam spavala, nisam ni pila ni jela. A zadatke sam izvršavala. Morala sam. Uz mene je bila još jedna žena, američka vojnica, i ona je uspjela završiti obuku. Par godina prije mene šestomjesečnu je obuku završio dragi kolega iz Karlovca, s kojim danas kao instruktor radim u Središtu za međunarodne vojne operacije "Josip Briški", gdje se obučavaju pripadnici Oružanih snaga Republike Hrvatske koji odlaze u misije UN-a ili NATO-a. Kao hrvatski S.E.R.E. instruktori, uz kolege, obučavamo i naše pilote te sve one za koje se procijeni rizik da bi se mogli naći u situaciji u kojoj im prijete da ostanu izgubljeni ili zatočeni. Znanje prenosimo na hrvatske vojnike.

Koliko je čovjeku zapravo potrebno za preživljavanje?

– Malo. Vrlo malo treba za funkcioniranje u bilo kakvim uvjetima, a mi smo kao društvo postali užasno razmaženi, sebični, zamaramo se stvarima koje nisu ni najmanje važne. Jasno mi je da nam svi-ma rastu apetiti, pogotovo onima koji imaju novca, ali najvažnije je u životu – biti

zdrav. Shvatila sam da, ako sam zdrava, sve mogu napraviti sama. Treba mi samo volja, trud i zalaganje. I time se može postići što god želiš u životu. Materijalno u takvim uvjetima, kada treba preživjeti, ne pomaže. U prašumi ili na oceanu nema bankomata, niti se primaju kreditne kartice. Evo, zahvalna sam bila kada sam se nakon 18 dana prvi put mogla otuširati u hladnoj vodi. Ili kad bih, nakon nekoliko dana akcije, imala sat vremena za odmor. I tu sam shvatila koliko smo kao ljudi postali nezahvalni. Ne cijenimo ono što nam je pred nosom.

Idemo konkretno, redom, kako preživjeti izgubljen sam usred oceana ili Jadranskog mora?

– Avioni se ruše, piloti i putnici padaju u more. I treba ih pronaći i – izvući. Pli-vali smo na otvorenom oceanu te smo u gumenom čamcu satima, od jednog popodneva sve do drugog dana čekali da nas helikopterom izvuku na obalu. Na pučini sam imala udicu, desalinizator za pročišćavanje morske vode, koji je bio gotovo beskoristan jer davao je vodu kap po kap, pa sam skupljala rosu koja ►►

se stvarala na gumi od čamca. Tko ima malo slabiji želudac, taj će na tim valovima osjetiti mučninu, neki će pasti u nesvijest. Važno je ne paničariti. Čekati, biti strpljiv, i piti vodu. Što raditi ako se, nekim slučajem, čovjek izgubi u šumi? Takvi su slučajevi, nažalost, vrlo česti.

– Prvo, ne treba biti blesav i ići tamo gdje prijeti opasnost, poput turista koji idu na Velebit u japankama. To ne radite, jer glava je učas u torbi. Ali, može se dogoditi da čovjek ni kriv ni dužan zaluta. Izgubiti se može i tu na Medvednici, čas posla. Orijentacija je najvažnija stvar. I informirati se prije nego što kreneš o tome kuda ideš. Bitno je uz sebe imati i kartu. Bila sam u takvim situacijama, sama usred šume, po noći. I tu nema puno muanja, ako kreneš u krug, vrlo brzo ćeš se još više zapetljati. Važno je, prije svega, u šumi – zapaliti vatru.

Kako zapaliti vatru? Odgovor smo pronašli prije milijun godina, ali u ovakvim nezavidnim situacijama u divljini, ono je i dalje aktualno za nas koji smo se naviknuli na život na asfaltu?

– Kremen, vodootporne šibice, upaljač. Nešto od toga treba ponijeti kad se ide u šumu. Valja pronaći grane i zapaliti vatru. I onda tražiti vodu. Hranu tek kasnije. Čovjek bez hrane može danima, to je poznato. U šumi treba pronaći izvor, idealno je ako je voda tekuća, onda se ta voda i prokuha. Postoje tablete, istina, koje idu u bilo kakvu vodu, ja sam takvim tabletama pročistila vodu u kojoj su se valjale krave, i eto me, živa sam.

Gdje je voda, u kojem smjeru krenuti?

– Voda je tamo gdje su insekti, tamo gdje vode tragovi životinja, gdje su životinjske staze. Čak se i po pticama može prepoznati gdje je voda jer one ujutro lete od vode, a uvečer lete u suprotnom smjeru, prema vodi.

Na kraju, kako konačno pronaći izlaz iz šume?

– Voda je tu odgovor, tu treba slijediti trag. Krenuti uz vodu. U nekom trenutku pojaviti će se uz vodu i ljudi. Eto vam primjer Zagreba, i on je uz rijeku Savu. Kao i moj rodni Osijek uz Dravu. Ljudi žive uz vodu, a pronađete li ljude, spasili ste se od šume, više niste izgubljeni.

A što ako, kojim slučajem, čovjek padne u – bunar? Događale su se i takve stvari. Česti su primjeri i speleologa ili avanturista koji ostanu zatočeni u jami.

– Zašto bi netko pao u bunar? Što je taj radio? Ali, OK. U bunaru ima vode. Uz vodu se može preživjeti tjednima. Bez vode, čovjek može izdržati tri dana, ali to je u idealnim uvjetima, da recimo sjedite u toplom i ne pijete vodu, vjerojatno biste mogli tri dana. U praksi, u divljini, kada je frka, već nakon prvih sati usta postaju suha, a onda kreće – psiha. Prve halucinacije, povraćanja, a nakon prvog dana bez vode, što sam isprobala na vlastitoj koži, organizam jedva da funkcionira.

Koliko ste izdržali bez vode?

– 24 sata. U pustinji. Bila sam na korak od toga da se onesvijestim. Strašno usporena, jedva sam se kretala. Glava ne funkcionira. Uostalom, dehidracija i nespavanje najveći su neprijatelj u takvim situacijama.

Kompas u džepu izgubljenom može pomoći?

– Apsolutno. Mobilni ništa ne znači, pogotovo današnji koje treba puniti gotovo iz sata u sat. Vraćamo se na orijentaciju, važno je znati što je ispred, a što iza tebe. Piloti se, recimo, pripremaju proučavajući rute kojima će proći. Pilot će, pao na zemlju ili bio u zraku, znati gdje je otprilike, što je ispred, a što iza njega. I tu je već u prednosti. Pripremio se.

Što kad u šumi sretnete divlju životinju, zvijer koja vam prijeti, na to se čovjek ne može pripremiti?

– Sama sam u šumi naletjela na medvjeda, bio je na 150 metara. Digao se na stražnje šape i molila sam Boga da ne krene prema meni. Malo je pronjuškao pa se nezainteresirano okrenuo i otišao. U SAD-u postoji ne-

"Ako vas ugrize zmija, otrov nikako ne treba isisavati. I ne smijete se kretati, nema trčanja ni hodanja. Ako se krećeš, time povećavaš optok krvi i zmijski otrov brže kola organizmom. Naravno, važno je što prije doći do pomoći. Najpametnije je zmiju preduhitriti pa je uloviti i – pojesti"

što što se zove "sprej protiv medvjeda", koriste ga i marinci, a on utječe na živčani sustav životinje koju se tako odvrti od eventualnog nasrtaja. Srećom, "moj" je medvjed otišao bez da sam koristila sprej. Kažem, oružje nisam imala, samo nož.

Kako u šumi pronaći strane svijeta? Mahovina nije idealna metoda, ona raste posvuda.

– Zvijezda Sjevernjača pomaže noću. Zimi, na snijegu, lako je vidjeti gdje je sjever, jer se sporiije topi na sjevernoj strani. Na sjever nam ukazuje i drveće, kora drveta tamnija je i hrapavija na sjevernoj strani. Može se, vrlo korisno, strane svijeta odrediti i ručnim satom.

Uzmite za primjer da je osam ujutro. OK, znate da Sunce izlazi na istoku, ali recimo da tražite u to doba. Satnu kazaljku, onu manju na ručnom satu, usmjerite prema Suncu. I sada gledate polovicu kuta između 12 sati i male kazaljke. Ona je, na primjer, na osam sati. Polovica kuta između 12 i 8 je – 4. I to vam pokazuje da je u smjeru četvorke – jug. Ili ako je, recimo, 18 sati, okrenite satnu kazaljku na šestici prema suncu, pogledajte polovicu kuta između 12, koji je uvijek orijentir, i konkretno za novi primjer broja 6 na satu, a to će biti 3, i u smjeru "trojke" je – jug.

A gdje tražimo strane svijeta na oceanu?

– Zvijezde i sunce daju sve odgovore. Pomorci su u tome sjajni.

Što jesti izgubljen u šumi? Glijive ne?

– Glijive ne. Ni slučajno. I vrsni glijivari mogu se prevariti. Treba ići na – sigurno.

A što je sigurna hrana u nepoznatom?

– To treba sam otkriti. I može se. Uzmimo bobice. Bijele bobice su gotovo pa sigurno otrovne. One se ne jedu. Sumnjive su i plave ili ljubiča-

ste. Neke su tamne jestive, ali nikako sve. I za to postoji test. Prvo na unutrašnju stranu ruke, zapešće, tamo gdje je koža najtanja, treba utrljati prvu bobicu. Ako unutar osam minuta ona izazove crvenu reakciju na koži, otrovna je. Ako nema reakcije, slijedi drugi korak, ispitati bobicu trljanjem na usnice. Ako ni tu ne dođe do reakcije nakon osam minuta, onda bobicu malo prožvakati, ali je ne progutati. Kada je i to nakon osam minuta OK, jedeš bobicu pa čekaš osam sati. Ako ni tada nema reakcije poput povraćanja, vrtoglavica ili bolova u želucu, možeš se baciti na bobice i jesti ih do mile volje (smijeh). Pravilo je da nešto što je tako testirano nije nužno jestivo kuhano ili u drugom obliku. I obrnuto.

Kako, samo s nožem, uhvatiti u divljini životinju?

– Divlju kokoš, zeca ili vjevericu moguće je uhvatiti rukom ili drvotom. Kozu ili jarca nožem. Jela sam sirovo srce jarca, jarčevu jetru, pa čak i testise, koji su bili topli. Oči zeca pune su bjelanjčevina. Kuhali smo i kokošje noge. U praksi, piletina se ne jede sirova, jer brzo nakuplja bakterije. Vrlo je važno pogledati kakva je jetra te životinje. Ako je jetra uhvaćene vjeverice bljedoružičasta, bez ikakvih točkica, može se jesti sirova. Ako ima kakve točkice ili što drugo, to je znak da sa životinjom nešto nije u redu pa je treba ili termički obraditi, vjeverica na vatru, ili tražiti drugu.

Što ako te ugrize zmija?

– Otrov nikako ne isisavati. I ne smije se kretati, nema trčanja ni hodanja. Ako se krećeš, time povećavaš optok krvi i zmijski otrov brže kola organizmom. Naravno, važno je što prije doći do pomoći. Najpametnije je zmiju preduhitriti pa je uloviti i – pojesti.

Koje ste zmije, ako možemo tako pitati, probali?

– Čegrtušu. Ta otrovnica lovi

ptice i glodavce, a brzina joj je i do 30 kilometara na sat. Okus nije, kao što misle, poput piletine, već poput ribe. I to ribe koja nije nimalo fina. U pustinji sam jela i velike mrave. Oni su, ako trebam birati, finiji od zmija, imaju okus po limunu. Jela sam, da bih preživjela, i skakavce. Znala sam na terenu gubiti i po pola kilograma dnevno, i to danima, tjednima...

Gdje se, ako ćemo se šaliti, najfinije jede kad se čovjek izgubi?

– U prašumi. Ima kokosa, ananasa, ali ih treba pronaći i dijeliti s ostalima. No u takvim tropskim uvjetima, a prošla sam i takve situacije, treba paziti i na najmanju posjekotinu. Bakterije se u takvim uvjetima, na vlazi, brzo nakupljaju na ranu pa se i mala ranica može inficirati. Važno je brzo zaviti ranu.

Kako zaustaviti krvarenje, recimo od rane od metka, ili kakve druge teške ozljede?

– Kod rane od metka treba staviti kompresu u ranu i pritisnuti direktno na ranu te je zaviti. Recimo da je došlo do arterijskog krvarenja u prepone. Postoje trake, odnosno "povešci", koje se zatežu sve dok ne prestane dotok krvi u nogu. To je izuzetno bolno, ali potrebno je da se krvarenje iz arterije zaustavi. I što prije tražiti pomoć, jer postoji opasnost od amputacije. To je tek prva pomoć.

Koliko vremena ima za zaustaviti arterijsko krvarenje?

– Dvije-najviše tri minute. Nakon toga je – kraj.

Koliko čovjek u teškim situacijama, kada i najmanja greška njega ili suborca može stajati glave, može ostati pribran?

– Treba ostati smiren. To je prvo pravilo. Nema druge. Zato smo i mi vojnici na toj ekstremnoj obuci neprestano bili pod stresom, u situacijama u kojima nismo mogli normalno razmišljati te se i u takvom stanju uspijevali othrvati panici. Panika je,

uostalom, neprijatelj broj jedan. Jer tu počinje srce brže raditi, disanje se poremeti, kreću napadaji, može slijediti i šok.

Idemo na snijeg, kako preživjeti u snježnim, polarnim uvjetima?

– Na ekstremno niskim temperaturama, recimo –20 ili –30 Celzijevih stupnjeva, rade se, poput Eskima – iglui. Reže se led pa gradi zimska nastamba. I to sam prošla. No i tu treba znati jednu stvar, a to je da se disanjem unutar iglua stvara kondenzacija. A time i – led. Nakon nekoliko dana taj led na stropu ili zidovima više u iglu ne propušta kisik i čovjek se može ugušiti. Treba, dakle, napraviti – novi iglu.

Može li se snijeg jesti?

– Ne. Nikako. Nikad ne treba jesti snijeg. A mnogi to rade, ovako iz štosaa. Zašto? Jer, kad pojedete hladan snijeg, on snižava tjelesnu temperaturu. Organizam zatim troši više energije kako bi se zagrijao i nastaje problem. Energije, koje je ionako malo, sada je još manje. Snijeg valja staviti blizu tijela, temperatura tijela će ga otopiti, i tek onda se on – kao voda – može koristiti.

Koliko dugo možete bez spavanja?

– U tri dana u prašumi ukupno sam, s prekidima, spavala sat i dvadeset minuta. A u prašumi još ni nema kave da me razbudi.

Kako preživjeti sam u pustinji?

– U pustinji sam bez vode proveo 24 sata, o čemu sam već govorila, a najvažnije je – napraviti sklonište. Sunce je tu najveća prijateljica. Treba iskopati pijesak, a pijesak je teško kopati jer se stalno urušava. I napraviti nešto poput groba, rupu koliko je čovjek dugačak i širok te još mjesto za opremu. Tu je, ako je čovjek sletio s padobranom, zgodno sašiti vreće s pijeskom, iz padobrana izvući niti pa sašiti vreće te se time ograditi. Sunce ti je neprijatelj preko noći. Zna biti 40 stupnjeva preko dana pa oko ništice po noći. Vreće u tom skloništu štite od životinja, a rade i sjenu.

Tko vam je najveća podrška?

– Tata Zoran. On je moj najveći motivator. Prošao je i sam teške situacije u životu i uspješno ih uvijek svladao. Borac je, neće posustati, a takva sam i ja... Moj dragi bio je velika podrška, prijateljice, prijatelji, cijela obitelj, svi su mi bili pomoć. Sama ne bih uspjela. Frendovi su sa mnom trenirali, morala sam ispuniti vrlo visoke norme. Pa sam u Osijeku, na Srednjici, trčala. Kako bih se uopće kvalificirala za obuku, morala sam na testovima napraviti 50 sklekova u svega 120 sekundi, zatim 80 trbušnjaka u istom vremenu, a da ne pričam o zgibovima dok štoperica radi, minimum je bio deset, napravila sam ih na testu 15. To je za nas žene najzahtjevnije. Zgibovi. I tu su mi moji najbliži pomagali u pripremi. Trčali su sa mnom, pravili mi društvo, bili podrška, povukli me kad bih ostajala bez snage. I uspjela sam, odradila te ulazne kontrole spremnosti bez problema.

Spomenuli ste Osijek, iz kojeg ste kvarta u gradu na Dravi?

– Iz Bosutskog naselja, iza željezničke pruge. Osijek je najljepši grad na svijetu. Završila sam školu za kemijskog tehničara, kao mlada planirala raditi u bijeloj kuti, u kakvom laboratoriju, recimo onom osječke Saponije, ali život me odveo na drugu – stranu. Umjesto bijele kute u maskirnu uniformu.

Boli li vas što, tek ste se nedavno stigli iz američke baze?

– Cijelo tijelo boli. Gotovo svaka kost. Rame je dislocirano, natučena sam sa svih strana, ali ne brinem se. To će proći...

Što vas opušta?

– Kuhanje.

A što je danas za ručak?

– Tjestenina s kozicama. Srećom, kozice koje su već ulovljene – iz dučana. Udem u trgovinu i izaberem koje mi se najviše sviđaju. Lako tako (smijeh)...